

Asia: VN/27419/2020

Luonnon virkistyskäytön strategia

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti luonnon virkistyskäytön strategiasta

Metsähallitus näkee vuoteen 2030 ulottuvan kansallisen virkistyskäyttöstrategian erittäin tervetulleena ja tarpeellisenä. Valtion maille ja vesille kohdistuvan virkistys- ja matkailukäytön kysyntä on viimeisten vuosien aikana ollut voimakkaassa ja nopeutuvassa kasvussa. Kasvutrendin ennakoita edelleen jatkuvan. Strategialuonnos muodostaa kokonaiskuvaa tästä kehityksestä, tuo esille eri toimijoiden roolit ja linkittää virkistyskäytön muihin kansallisen tason strategioihin. Kokonaisuuden kansallisen koordinoinnin kehittäminen edellyttää jatkossa vahvaa yhteistyötä, johon Metsähallitus mielellään osallistuu.

Eri maankäyttömuotojen onnistunut yhteensovittaminen on virkistyskäytönkin kannalta keskeistä. Strategialuonnoksessa on keskitytty valtion maiden osalta pitkälti kansallispuistoihin ja muihin virkistyskäytön erityisalueisiin. Näiden lisäksi on myös suojelualueiden ulkopuolisilla maa- ja vesialueilla erittäin tärkeä rooli virkistyskäytössä. Käytön kestävyysongelmia, mm. ruuhkaisuutta ja luontokohteiden kulumista voidaan ratkaista virkistyskäyttömahdollisuuksien ja -palvelujen kohdentamisella aiempaa monipuolisemmalle ja laajemmalle kohdejoukolle. Metsätalousalueilla tehtävät ratkaisut mahdollistavat myös osaltaan virkistyskäyttöä. Monikäyttömetsissä voidaan harjoittaa toimintoja ja rakentaa mm. sellaisia virkistyskäyttöä ja luontomatkailua palvelevia rakenteita, mikä ei suojelualueilla ole aina mahdollista. Tämä tulisi tuoda strategialuonnoksessa näkyvämmiin esille.

Strategiassa luontomatkailu, joka on keskeinen osa virkistyskäyttöä, on jätetty pieneen rooliin. Matkailulla onkin oma valtakunnallinen strategiansa. Valtion maiden palveluinfra on virkistys- ja matkailukäytölle pitkälti yhteinen. Kestävyyden ja vastuullisuudesta varmistaminen on molempien kannalta keskeistä ja vaikuttavuus tulee monimuotoisen ulkoilu- ja matkailukäytön kautta. Tämän vuoksi luontomatkailun merkitystä osana virkistyskäyttöä tulisi strategiassa tuoda hieman vahvemmin esille.

Kulttuuriperintökohteiden ja elävän kulttuuriperinnön vaalimisen merkitystä virkistyskäytössä, kohteina ja kysynnän motiiveina, ei ole strategiassa tunnistettu ja sitä tulisi tältä osin täydentää.

Viestinnän huomiointia tulisi strategialuonnoksessa vahvistaa. Strategialle asetettu tavoite luonnon virkistyskäytön hyötyjen saattamisesta laajasti suomalaisten tietoon ja osaksi yhteistä ymmärrystä kansanterveyden ja kansantalouden vaalinnassa, edellyttää vahvaa viestintää eri kanavien kautta. Strategiassa on hyvin huomioitu digitaalisen ulkoilutiedon saatavuuden kehittämistarve. Viestintää jokamiehenoikeuksista, niihin liittyvistä vastuista ja retkietiketistä tulee myös vahvistaa niin maasto-opastuksessa kuin digitaalisissa kanavissakin.

Strategiassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen vaatii lisäresursseja, joita strategiassa ei esitetä, vaan tarvittavat lisäresurssit ratkaistaan erikseen julkisen talouden suunnitelmassa ja vuosittaisissa talousarvioissa. Strategian toimeenpanon ja seurannan varmistamiseksi esitetään perustettavaksi kansallinen koordinaatioelin, joka vastaisi myös alueellisen koordinaation kehittämisestä sekä mittareiden ja indikaattoreiden määrittämisestä. Tarkemman toimenpideohjelman rakentaminen, sen määrätietoinen toteuttaminen ja seuranta ovat keskeinen edellytys virkistyskäytön tasapainoiselle valtakunnalliselle kehittämiselle strategiakaudella. Metsähallitus osallistuu mielellään tähän työhön. Toimenpideohjelman määrittäminen ja toteuttaminen on tarpeen aloittaa mahdollisimman pian. Erityisen tärkeää on huolehtia Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien riittävästä resurssoinnista, jotta valtion maiden ja vesien virkistyskäyttöinfraa ja muita palveluja voidaan kestävästi ylläpitää ja kehittää eri osissa maata.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto (1.1 Hallinnollinen tausta ja työn käynnistäminen, 1.2 Strategian tavoitteet)

Luku 1 Johdanto

Vapaa-ajalla tapahtuvan luonnossa virkistäytymisen ulkoilu -näkökulman lisäksi johdannossa voisi tuoda esille kytkennän luontomatkailuun ja sen vaikuttavuuteen talous- ja työllisyysnäkökulmasta.

Johdannossa mainitut jokamiehenoikeudet ovat Suomen kansallisella listalla yhtenä tunnistetuista elävän perinnön kohteista, joilla toteutetaan Unescon aineettoman maailmanperinnön sopimusta.

Luonnon virkistyskäytön nykytila

Voitte tässä lausua luvusta 2: Luonnon virkistyskäytön nykytila (2.1 Käsitteet, 2.1 Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä, 2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa, 2.4 Luonnon virkistyskäytön

resursointi, 2.5 Toimijoiden roolit, 2.6 Lainsäädäntö, 2.7. Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategiat ja toimet)

Luku 2.1. Käsitteet

Luonnon virkistyskäytöllä tarkoitetaan vapaa-aikana virkistäytymistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista ja oleskelua luonnonympäristössä. On huomattava, että luonnon virkistyskäyttöön kuuluu myös lähivirkistysalueena oleva kulttuurimaisema. Tällaisia ovat mm. kansalliset kaupunkipuistot, monet maailmanperintökohteet ja nähtävyyksinä hoidetut arkeologiset kohteet.

Luku 2.2. Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä

Täydennysesitys:

Suomessa on seitsemän maailmanperintökohdetta. Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys tuottaa tietoa kohteiden kävijöistä.

Metsähallituksen hallinnassa on 9 kansallisesti merkittävänä nähtävyyksikohteina hoidetuista historiakohteista. Yhdeksällä historiakohteella vieraili vuonna 2020 880 000 kävijää.

Luku 2.3. Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa

Luonnoksen kirjaus: ”Valtio omistaa Suomessa noin yhden kolmasosan maa- ja vesialueista. Loput ovat muun muassa kuntien, seurakuntien ja yksityisten omistuksessa”

Korjausesitys:

Maanomistusjärjestys suuruuden mukaisesti: 1. Yksityiset 2. Valtio 3. Muut yhteisöt ja yritykset (mm. kunnat, seurakunnat, metsäyhtiöt)

2.3. alaotsikko ”Vapaiden rantojen saavutettavuus ja tarjonta”

Tekstissä viitataan tutkimukseen ”Suomen merenrannikon rakennetut ja rakentamattomat rannat”. Kappaleessa ei mainita kuin tämän tutkimuksen tulokset. Lukija saa käsityksen, että tässä todetaan tilanne koko Suomessa.

Täydennysesitys:

Mualla maassa esim. Pohjois-Suomessa ja harvaanasutuilla seuduilla rantojen sulkeutuminen ei ole yhtä voimakasta. Lisäksi on huomattava, että valtion mailla on paljon rakentamatonta rantaa johtuen siitä, että luonnonsuojelualueet ja mm. rantojensuojeluohjelma-alueet sijoittuvat valtion maille. Valtion muilla alueilla rantoja kaavoitetaan rajoitetummin kuin esim. yksityisten maa-alueilla.

Luvun 2.3. alaotsikko ”Valtion maa- ja vesialueet”

Luonnoksen kirjaus: ”Myös monikäyttömetsillä on tärkeä rooli tiettyjen virkistyskäyttömuotojen mahdollistajana. Ne täydentävät virkistyskohteiden valikoimaa niiden luontoaktiviteettien osalta, jotka eivät sovi esimerkiksi kansallispuistoihin ja siten omalta osaltaan vähentävät uhkaa, jossa liiallinen käyttöpaine tai virheellinen käyttö vaarantavat kansallispuistojen luontoarvoja.”

Täydentävä kirjausesitys:

Metsähallituksen metsätalouskäytössä olevilla ns. monikäyttömetsillä on erittäin tärkeä rooli virkistyskäytön mahdollistajana. Niissä voidaan jokamiehen oikeudella tapahtuvien aktiviteettien lisäksi harjoittaa toimintaa, joka ei ole usein mahdollista luonnonsuojelualueilla (mm. metsästys, moottorikelkkaurien- ja erilaisten luontomatkailua palvelevien rakenteiden rakentaminen ja muu erikseen sovittava toiminta). Monikäyttömetsien käsittelyssä otetaan huomioon virkistyskäytön tarpeita, mikä usein merkitsee samalla tinkimistä metsätalouden tuottavuudesta.

Lisäysoesitys:

Metsätalouskäytössä olevissa monikäyttömetsissä on 36 000 km Metsähallituksen rakentamia omia metsäteitä ja lisäksi 27 000 km yksityisteitä, joissa Metsähallitus on tieosakkaana. Laaja tieverkosto mahdollistaa alueiden tehokkaan virkistyskäytön. Selvitysten mukaan noin 80 % metsäteiden ajoneuvoliikenteestä perustuu virkistyskäyttötarpeisiin. Metsähallituksen teiden käyttö henkilöliikenteeseen on maksutonta.

Luku 2.5. Toimijoiden roolit

Kansalaisten luontosuhteen vahvistaminen

Luonnoksen kirjaus: Luonnossa vietetty aika on ratkaisevaa luontosuhteen muodostumiselle. Se voi johdattaa myös luonnon kunnioittamiseen ja kestäviin elämänvalintoihin. (Luontojärjestöt, ulkoilu- ja harrastusjärjestöt, Metsähallituksen Luontopalvelut ja Eräpalvelut, ym.)

Muotoiluehdotus:

Kirjataan Metsähallitus kokonaisuutena; sisällyttää Luonto- ja Eräpalvelujen toimien lisäksi metsien käsittelyn ja muut Metsähallituksen maankäyttötoimenpiteet/ratkaisut; näillä on suuri merkitys ihmisten luontokokemuksen ja -suhteen kannalta.

Luvun 2.5. alaotsikko: Toimijoita virkistyskäytön näkökulmasta

Metsähallitus

Luonnoksen kirjaus: "... Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät, so. Luontopalvelut ja Eräpalvelut, vastaavat luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto-, retkeily- ja eräpalvelujen tuottamisesta kestävästi valtion mailla".

Huomioitava: Monikäyttömetsien osalta Metsähallituksen Kiinteistökehitys hoitaa sopimusasiat liiketoimintakäytössä olevilla alueilla yhteistyössä Metsätalous Oy:n kanssa.

Luonnoksen kirjaus: "Eräpalvelut hoitaa riistan elinympäristöjä ja kalavesiä sekä vastaa valtion maiden erävalvonnasta. Eräpalveluiden rooli ja asiantuntemus on merkittävä valtion alueiden kestävän eränkäynnin mahdollistajana."

Huomioitava: Metsähallituksen Metsätalous Oy:llä on merkittävä rooli riista- ja kalaelinympäristöjen hoitajana. Esim. metson soidinpaikkojen huomiointi metsänkäsittelyssä on mittakaavaltaan hyvin merkittävä virkistyskäyttöäkin tukeva panostus monimuotoisuuteen.

Täydennysesitys 1:

Metsähallituksella on hallinnassa yhdeksän kansallisesti merkittävää, nähtävyyshoiteena hoidettavaa historiakohtetta.

Täydennysesitys 2:

Metsähallituksen Kiinteistökehitys pyrkii maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen keinoin osoittamaan alueita matkailupalvelurakentamista varten, jotka palvelevat myös retkeilijöiden tarpeita, esimerkkinä kaavoitus valtion retkeilyalueiden yhteyteen tai kansallispuistojen viereen matkailukeskuksissa.

Huomioitava

Luontopalvelujen rooli ja osaaminen on merkittävä hallinnoimiensa alueiden opastavan retkeilytiedon ja seurantatiedon tuottajana, sekä kulttuuriperinnön, luonnonsuojelun, luontomatkailun yritysysteistyön, vastuullisen matkailun, hyvinvoinnin ja (mm. esteettömien palveluiden) asiantuntijana.

Luku 2.6. Lainsäädäntö

- o Muita luonnon virkistyskäyttöön vaikuttavia lakeja
- ☐ Muinaismuistolaki puuttuu (vaikuttaa virkistysrakentamiseen)

Luku 2.7. Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategiat ja toimet

Kuvattu kokonaisuus tuo ilmi kansallisen koordinaatioelimen tarpeen virkistyskäytön kentässä. Tämä on strategian keskeinen jatkotoimi. Metsähallitus osallistuu mielellään tällaisen pysyvän rakenteen toimintaan.

Huomioitava:

Kansainväliset sopimukset

Luonnon virkistyskäyttö nojaa paljon vanhoihin tapoihin ja taitoihin, joiden nojalla luonnossa liikutaan. Ne ovat osa elävää perintöä, joka siirtyy sukupolvelta toiselle.

Suomi hyväksyi sopimuksen Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Yleissopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen sekä lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä.

Unescon sopimukseen kuuluu myös aineettoman kulttuuriperinnön luettelointi. Elävän perinnön kansallisessa luettelossa on yhteensä 64 kohdetta mm. jokamiehenoikeudet, sienestys, suomalainen metsäsuhde sekä suomenpystykorvalla metsästys ja eräperinteen vaaliminen.

Hyödyt

Voitte tässä lausua luvusta 3: Hyödyt (3.1 Terveys ja hyvinvointi, 3.2 Talous ja työelämä, 3.3. Kansalaisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys, 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys)

Luku 3.2. Talous ja työelämä

Huomioitava:

Metsähallituksen kansallisesti merkittävien historiakohteiden paikallistaloudelliset vuonna 2019 olivat kokonaistulona 28,6 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutuksena 233 htv.

Strategiaan voisi sisällyttää myös tiedot Maailmanperintökohteiden kävijöiden rahankäytön paikallistalousvaikutuksista.

Kaupunkien lähiluontokohteiden virkistyskäyttörakenteiden kehittämistä tukevat myös matkailun alueelliset vaikuttavuusluvut, joita tulisi huomioida strategian mittareiden ja indikaattoreiden asettamisen yhteydessä.

Lisäysesitys:

Kohtaan: ”Vaikutukset työllisyyteen ja talouteen” - viimeiseen kappaleeseen:

Metsähallituksen kiinteistökehityksen osalta panostus monimuotoisuuden ja virkistyskäytön huomioimiseen toiminnassa (mm. kaavoitusperiaatteiden toteuttaminen) on ollut vuonna 2020 n. 2,6 M€.

Luku 3.3 Kansalaisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys

Lähiluonnon saavutettavuus, opetus- ja nuorisotoiminnan parantaminen sekä luonnon virkistyskäyttö osana maahanmuuttajien kotouttamista korostuu maan väestökeskittymissä.

Luku 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys

Kestävyyden vaaliminen virkistyskäytössä sekä erilaisten virkistyskäyttömuotojen arvostaminen ja yhteensovittaminen edellyttää asiakaslähtöisesti suunniteltujen kokonaisuuksien luomista eri toimijoiden yhteistyönä. Erityistä panostamista tarvitaan turvallisuuteen, ekologisen ja sosiaalisen kantokyvyn arviointiin, seurantaan sekä korjaavien toimenpiteiden toteutukseen.

Tulevaisuuden näkymät

Voitte tässä lausua luvusta 4: Tulevaisuuden näkymät

Luku 4 Tulevaisuuden näkymät

Urbanisoituminen

Luonnoksen kirjaus:

o 'myös luontoon liittyvät eri matkailumuodot kuten metsästys ja kalastusmatkailu...lisäävät suosiotaan'

Huomioitava:

Mittaluokaltaan merkittävämpiä matkailutulolle ovat em. lisäksi eri ohjelmalvelut ja niihin liittyvät virkistyskäytön aktiviteetit, jotka on tuoteistettu kansainvälisille kohderyhmille.

Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä

Voitte tässä lausua luvusta 5: Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä (5.1 Missio, 5.2 Visio, 5.3. Strategiset tavoitteet, 5.4 Toimintalinjaukset)

Luku 5 Tavoitteet vuoteen 2030 mennessä

Huomioitava:

Virkistyskäytön palvelujen parantaminen edellyttää hyvää yhteistyötä julkisen hallinnon ja elinkeinosektorin välillä. Luontomatkailun edellytysten kehittyminen on osa virkistyskäyttöä. Vastuullinen virkistys- ja luontomatkailukäyttö on viestinnällinen mahdollisuus maabrändin tasolle asti.

Luku 5.3. Strategiset tavoitteet

Strategian tavoitteissa tulisi näkyä myös virkistyskäytön kulttuurinen ulottuvuus, perinteiset luonnossa liikkumisen tavat ja taidot esimerkiksi niin, että Vaalitaan ylisukupolvisia luonnossa liikkumisen tapoja ja taitoja (osana elävää perintöä).

Toimeenpano ja seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 6: Toimeenpano ja seuranta (6.1 Jatkotyö ja strategian päivittäminen, 6.2 Seuranta, mittarit ja indikaattorit, 6.3 Viestintä)

Luku 6.3. Viestintä

Viestintää käsitellään lähinnä strategiadokumentin viestinnän kannalta. Viestinnän ja tietoisuuden lisäämisen pitäisi olla strategiassa kaiken läpäisevä.

Esimerkkejä:

Strategian missio lupaa luontoyhteyden vahvistuvan ja että se näkyy luonnon arvostuksena ja edistää siirtymää nykyistä kestävämpään elämäntapaan. Tämä vaatii viestintää - viestiä siitä, miksi kestävämpi elämäntapa on tärkeää.

Visio tavoittelee kansanterveydessä havaittavia positiivisia muutoksia lisääntyneen luonnon virkistyskäytön johdosta. Näistä muutoksista on kerrottava kansalaisille.

Yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi määritetään lähiluonnon yhdenvertainen savutettavuus. On olennaista, että saavutettavista palveluista viestitään tehokkaasti, muuten tavoitteeseen ei päästä. Myös luonnon monimuotoisuudesta ja kantokyvystä huolehtiminen virkistyskäytössä vaatii toistuvaa viestintää ja tietoisuuden lisäämistä.

Niemelä Juha
Metsähallitus

Yliruka Marja
Metsähallitus